

РЕЛІГІЙНІ ІНСТИТУЦІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ: сучасний український контекст

RELIGIOUS INSTITUTIONS IN WARTIME: current Ukrainian context

<https://doi.org/10.15407/fd2025.02.123>
УДК 2.28; 32.32; 355.343:2—74:355.357 (477)

Олександр САГАН,

доктор філософських наук, професор,
завідувач відділу (відділення) релігієзнавства,
Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України,
01001, Київ, вул. Трьохсвятительська, 4
ol.sagan@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4177-5809>

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ НЕВІЙСЬКОВОГО КАПЕЛАНСЬКОГО СЛУЖІННЯ У ЦЕРКВАХ ТА РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Невійськове капеланське служіння ще переживає етап свого становлення в Україні. Зважаючи на об'єктивні та суб'єктивні причини, найбільш розвинутими напрямками є капеланське служіння в системі охорони здоров'я та у пенітенціарних закладах. Причини такого стану — висока затребуваність душпастирських послуг в установах, де люди перебувають у критичних та стресових ситуаціях. Швидкому розвитку цих напрямів капеланської роботи сприяло також внесення їхніх послуг у чинне законодавство. Ідеться про захист прав капеланів та отримувачів послуг, обов'язки сторін, можливості діяльності тощо. Деяко недооціненими, на наш погляд, є інші напрями капеланської роботи — студентське (академічне), сирітське служіння, а також опікування біженцями, які тимчасово покинули країну у зв'язку із війною. У статті наголошується, що в умовах війни провідне значення має підтримка релігійними організаціями представників силових структур (військове та поліцейське капеланство). Проте не менш важливою є участь кліриків у психологічній реабілітації

Цитування: Саган, О. (2025). Організація та зміст невійськового капеланського служіння у церквах та релігійних організаціях незалежної України. *Філософська думка*, 2, 123—141. <https://doi.org/10.15407/fd2025.02.123>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2025. Стаття опублікована за умовами відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

осіб із важкими пораненнями, ампутаціями, посттравматичними стресовими розладами, надання допомоги родинам, які постраждали від воєнних дій. Адже тисячі сімей втратили рідних чи доглядають родича — інваліда війни. Не менш важливим є духовна допомога і виховання підростаючого покоління, підтримка і перевиховання в'язнів. Автор аналізує також причини зростання вимог до якості надання капеланських послуг, зокрема необхідність отримання кліриками більш глибоких знань у сфері медицини, юриспруденції, освітнього процесу чи психології дитини. У висновках відзначається процес значного розширення у суспільстві соціальної бази невійськового капеланства, скажімо, надання послуг не лише хворим (ув'язненим, студентам тощо), а й їхнім родичам та працівникам медичних (пенітенціарних, освітніх, виховних установ). Автор переконаний, що вже у недалекому майбутньому капеланський рух вийде за межі формальних міжрелігійних об'єднань та мандати капеланів будуть отримувати всі ті клірики, які виконують визначені законом та нормативними актами вимоги.

Ключові слова: душпастирство; медичні капелани; в'язничні капелани; служіння для сиріт; академічне капеланство; освіта капеланів.

Капеланський рух має давню історію та велике різноманіття форм. Упродовж багатьох віків він показав свою затребуваність і ефективність не лише у військових формуваннях, а й у поліції, пенітенціарних та медичних установах, серед різних незабезпечених верств населення (сироти, студенти, інваліди тощо). Тому закономірно, що з відродженням релігійних інституцій у незалежній Україні почав активно відроджуватися і капеланський рух — у всіх перерахованих нами напрямках. І кожен із них заслуговує на детальний аналіз.

У своїй попередній статті (Саган, Гарат, 2023) ми детально зупинилися на етапах становлення капеланського руху в силових структурах незалежної України. Вважаємо, що в умовах війни важливе значення має підтримка релігійними організаціями не лише представників силових структур (військове та поліцейське капеланство), а й розроблення програм участі кліриків у психологічній реабілітації осіб із важкими пораненнями, ампутаціями, посттравматичними стресовими розладами, надання допомоги родинам, які постраждали від воєнних дій, зокрема втратили рідних чи доглядають родича — інваліда війни. Не менш важливою є духовна допомога молодим, підтримка і перевиховання в'язнів. Усім цим займаються капелани, які несуть невійськове капеланське служіння.

Праця невійськового капелана не менш важка, проте в суспільстві вона менш помітна. Адже такий капелан не носить військових одностроїв, не часто отримує нагороди. Можливо, саме з цим пов'язана така невелика увага науковців до цієї проблематики, хіба що за окремими винятками (Васін, 2018; Виноградов, 2017; Убогов, 2021). Наслідком такої неувagi є те, що більшість джерел, використаних у цій статті — це переважно офіційні документи та матеріали з Інтернет-сторінок церков й релігійних напрямів. Певним винятком із цього твердження можна було б вважати кни-

гу співробітників Відділу у справах душпастирства в пенітенціарній системі України Департаменту військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ отців Олега Нестора, Костянтина Пантелея та Романа Гаранджі «Я піду туди, куди ніхто не хоче». Причинки до новітньої історії УГКЦ: капеланство у в'язницях (Нестор, 2024). Проте і ця книга є не науковим дослідженням, а, швидше, есе-роздумами із означеної проблематики.

Відтак метою статті є дослідження етапів становлення та сутнісного наповнення роботи невійськових капеланів, яка проводиться представниками церков і релігійних організацій в Україні від часу відновлення її незалежності й до сьогодення.

Капелани в охороні здоров'я або служіння милосердя

У багатьох країнах капелан прирівняний до лікаря чи психолога, і він є повноправним членом полідисциплінарної команди лікарняного закладу. Україна впевнено рухається до цього стандарту — нині серед не військового капеланства напрям, пов'язаний з охороною здоров'я, є найбільш розвинутим. Зазначимо, що, як і в силових структурах, капеланські служби формуються з обов'язковим дотриманням принципу міжконфесійності, а послуги капеланів пропонуються тільки за добровільною згодою.

Медичному душпастирству чи служінню милосердя у 2025-му виповнюється сто років. У 1925 р. одним із основоположників професійного лікарняного капеланства — отцем Антоном Бойзенем — було запроваджено першу програму клінічної душпастирської освіти. В Україні цей вид душпастирства на системній основі почав розвиватися лише на початку XXI століття. Донедавна це служіння називалося госпітальним чи лікарняним капеланством. Проте з розширенням діяльності й поширенням духовного служіння на інші типи закладів охорони здоров'я нині утверджується назва «капеланство в охороні здоров'я». Активізація цього капеланського служіння значною мірою була стимульована включенням їхніх послуг в українську законодавчу базу, що регулює надання медичних послуг.

Адже дозвіл на проведення «Богослужінь та релігійних обрядів у лікарнях, госпіталях, будинках для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, місцях попереднього ув'язнення і відбування покарання» був наданий ще базовим законом «Про свободу совісті та релігійні організації» 1991 р. (ч. 4, ст. 21) (Про свободу, 1991). Ця норма, як слушно зауважив М. Васін, заклала «певну основу для правового регулювання взаємодії між священнослужителями, пацієнтами та адміністрацією закладів охорони здоров'я» (Васін, 2018: с. 22). Проте місце й час цих богослужінь, інші умо-

ви визначалися адміністраціями згаданих установ. Крім того, душпастирська робота не обмежується лише богослужіннями й релігійними обрядами. Тому робота з удосконалення законодавчих норм тривала.

У 2003 р. у Цивільний кодекс України (ч. 2, ст. 287) була введена норма, що фізична особа, яка перебуває на стаціонарному лікуванні в закладі охорони здоров'я, «має право на допуск до неї священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду» (Права, 2003). Ця норма була згодом (2007) включена й у ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (ч. 1, ст. 6), де говориться, що пацієнт, який перебуває на стаціонарному лікуванні в закладі охорони здоров'я, має право на допуск до нього «священнослужителя для відправлення богослужіння та релігійного обряду» (Основи законодавства, 1992) (наразі капеланська опіка поширюється також і на членів сімей пацієнтів, медичних працівників та інший лікарняний персонал). Проте ні в цьому законі, ні в нормах інших законів, згаданих раніше, нічого не сказано про визначення поняття медичного капеланства (душпастирства), вимог до кваліфікації (а отже, підготовки) цих капеланів, умов їхнього служіння, доступу до медичних закладів, формування відносин між релігійними інституціями (які готують і делегують своїх служителів) та медичними закладами тощо.

Ініціативна група народних депутатів (О. Богомолець та ін.) намагалася вирішити на законодавчому рівні частину із означених питань у законопроекті № 4987 «Про внесення змін до ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров'я (щодо запровадження душпастирської опіки в сфері охорони здоров'я)”». Цей законопроект вперше означив поняття «душпастирська опіка», спосіб відбору капеланів для закладів охорони здоров'я, давав розуміння медичного капеланства як «складової комплексного підходу до охорони здоров'я» (пропонувалося включати капеланів у штат працівників медзакладів), впроваджував Душпастирську раду МОЗ, дозволяв включати медичних капеланів до складу комісії з питань біоетики тощо (Про внесення змін, 2016). Проте, незважаючи на широку громадську підтримку (Розвиток, 2016), законодавці відхилили його як такий, що «порушує принцип відділення держави від церкви» та інші конституційні норми.

Запит на медичних капеланів та зміна політики у ставленні до їхньої роботи з боку керівництва медичних установ сприяла тому, що масово почали з'являтися т.зв. лікарняні храми чи каплички, які формувалися і формуються при закладах охорони здоров'я переважно на християнській платформі (у більшості — православні чи греко-католицькі). Якщо на перших порах це були окремі кімнати у медичних корпусах, то нині це часто окремі повноцінні храми на території медичних містечок, лікарень чи госпіталів.

Популярність релігійних послуг серед пацієнтів призвело до появи медичних капеланів у більшості крупних церков і релігійних напрямів набагато раніше, ніж це було офіційно дозволено законодавством. На початках це була волонтерська робота окремих кліриків, а згодом почали формуватися відповідні церковні підрозділи, які відповідають саме за капеланство в охороні здоров'я (служіння милосердя). Серед найкрупніших і найактивніших, до складу яких входять десятки капеланів, відзначимо: «Комісію УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я» (Комісія, 2025); відділ соціального служіння Української Церкви Християн Віри Євангельської (Відділ, 2024), Синодальний відділ з питань охорони здоров'я та пастирської опіки медичних закладів УПЦ Московського патріархату (Синодальний відділ, 2007), Синодальне управління медичного капеланства Православної Церкви України (Журнали, 2020) та ін.

Капелани надають духовну і за потреби посильну матеріальну допомогу військовослужбовцям, які лікуються чи проходять реабілітацію у військових госпіталях. Наприклад, у 2016 р., коли реалії війни були ще поза увагою більшості громадян України, за сприяння медичних та військових капеланів Української церкви християн віри євангельської (УЦХВЕ) на баланс військового шпиталю ім. Мечникова в м. Дніпро (куди потрапляли більшість поранених із передової), було передано медичне устаткування на суму понад 800 тис. доларів США (Виноградов, 2017), а також було передано багато обладнання для Київського Головного військового клінічного госпіталю, Ірпінського військового госпіталю тощо. Подібна допомога церквами надавалася також багатьом іншим військовим та не військовим медичним закладам. Допомагають медичні капелани й у проходженні реабілітації поранених й демобілізованих із зони бойових дій (курси соціального відновлення тощо).

Медичне капеланство церков не обмежується пораненими військовослужбовцями чи представниками силових структур. Є велика потреба в такому служінні передусім у тих медичних установах, які обслуговують незабезпечені прошарки населення: хоспіси; туберкульозні та наркологічні диспансери; центри профілактики та боротьби зі СНІДом; психіатричні лікарні; онкологічні центри тощо. Окрім слова Євангелія, капелани надають і посильну практичну і матеріальну допомогу (Убогов, 2018; Убогов, 2021).

Починаючи із 2017 р. робота капеланів в охороні здоров'я набула більш системного та організованого характеру. Цьому сприяло створення, за ініціативи кількох церков й громадських інституцій, Громадської організації «Асоціація духовного піклування». Ця Асоціація є офіційним партнером та представником міжнародної Асоціації духовного піклування (Spiritual Care Association) та американської Мережі капеланів охорони здоров'я (Health Care Chaplaincy Network, USA). Метою діяльнос-

ті Асоціації є сприяння більш широкому впровадженню інституту капеланства та духовного (душпастирського) піклування у сферу охорони здоров'я та соціального захисту.

Наступним кроком стало створення у 2019 р. наказом МОЗ України (№1321) Робочої групи з питань впровадження капеланства у сфері охорони здоров'я України. Метою групи було розроблення «Положення про капеланство у сфері охорони здоров'я України». До складу Робочої групи увійшли представники МОЗ України та Громадської ради при МОЗ України з питань співпраці з ВРЦіРО. Принципи роботи Робочої групи: рівність усіх конфесій; увага до професійної (клінічної) підготовки капеланів; проведення просвітньої кампанії серед працівників закладів охорони здоров'я щодо перспектив упровадження капеланської служби (Громадська рада, 2019).

З квітня 2020 р. до цієї роботи активно включилася новостворена «Асоціація капеланів в охороні здоров'я України» (АКОЗУ). Її метою також є сприяння впровадженню, ефективному функціонуванню й розвитку інституту капеланства у сфері охорони здоров'я та соціального захисту України. Засновниками асоціації були представники УГКЦ, ПЦУ та Християнської Церкви Повного Євангелія (християни віри євангельської) (Засновано Асоціацію, 2020).

У липні 2020 р. згадана Робоча група подала на розгляд та експертизу МОЗ України проект Навчального плану та уніфікованої програми циклу спеціалізації «Клінічна душпастирська освіта початкового рівня» (Clinical Pastoral Education Initial Level) (підготовка помічників капеланів в охороні здоров'я). Підготовка за даною програмою здійснюється на етапі післядипломної освіти в закладах медичної і духовної вищої та післядипломної освіти. Слухачами курсу можуть бути представники релігійних організацій, які мають ступінь не нижче молодшого бакалавра та допомагають капеланам у здійсненні душпастирської опіки в закладах охорони здоров'я.

Робоча група розробила також Навчальний план та уніфіковану програму циклу спеціалізації «Клінічна душпастирська освіта базового рівня» (Clinical Pastoral Education Level I / Basic Level) (підготовка капеланів в охороні здоров'я). У подальшому планується впровадження також вищих рівнів підготовки медичних капеланів (другий/поглиблений, менеджерський, супервізорський), а також організація програм проходження стажування і практики, проходження атестацій та періодичної перепідготовки.

Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну та збільшення потоку поранених, необхідність надавати допомогу також і членам сімей військовослужбовців, актуалізувало необхідність цілісного підходу в наданні медичної допомоги. Цей підхід має враховувати як фізичні, так і психосоціальні аспекти кожного пацієнта. Відтак наприкінці 2022 р.,

наказом МОЗ (№ 1782) «Про внесення змін до наказу МОЗ України від 28.10.2002, №385» посаду «капелан в охороні здоров'я» було включено до розділу «Професіонали з вищою немедичною освітою з психологічної допомоги та духовної опіки у сфері охорони здоров'я» Переліку посад професіоналів із вищою немедичною освітою (У лікарнях, 2022).

І хоча професію «капелан в охороні здоров'я» було внесено до Класифікатора професій (ДК 003:2010) ще у 2021 р., кваліфікаційні вимоги до професії донині продовжують напрацьовуватися. Активну участь у цьому процесі беруть Громадська рада при МОЗ з питань співпраці з ВРЦіРО та Асоціація капеланів в охороні здоров'я України. Зокрема постійно вдосконалюються вимоги до клінічної підготовки капеланів відповідно до кращих міжнародних стандартів. Наразі вже ухвалено етичний кодекс медичного капелана, затверджений класифікатор капеланських послуг, визначені освітні програми циклів спеціалізації початкового та базового рівнів за спеціальністю «Клінічне душпастирство». Розпочалася робота зі створення стандартів надання послуг, зазначених у класифікаторі (ДЕСС, 2024). Вже у квітні 2024 р. прийняті професійні стандарти «Капелан в охороні здоров'я» та «Помічник капелана в охороні здоров'я».

Також розроблено проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про капеланську діяльність у сфері охорони здоров'я» та Проєкт Закону України «Про внесення змін до ЗУ “Основи законодавства України про охорону здоров'я”» щодо капеланської діяльності в сфері охорони здоров'я.

Враховуючи специфіку роботи, капеланство в охороні здоров'я потребує особливої підготовки священників та постійного підвищення їхньої кваліфікації. Світовий стандарт для таких капеланів — це професіонали з вищою богословською освітою, які пройшли післядипломну клінічну підготовку й уповноважені здійснювати капеланську діяльність у закладах охорони здоров'я. Нині в Україні до роботи на посаді «капелан в охороні здоров'я» допускаються особи із вищою освітою (мінімально — бакалавр за спеціальністю «Богослів'я») або з вищою духовною освітою еквівалентного рівня, які пройшли спеціалізацію за фахом «Клінічне душпастирство» (якщо хтось не пройшов таку спеціалізацію, їм надається час до 01.01.2026).

Багато церков в Україні, усвідомлюючи потребу в капеланах, ввели курс «Душпастирство охорони здоров'я» («Клінічне душпастирство») як базовий у системі підготовки священників. Деякі церкви готуються до введення таких курсів. Системно проводяться навчальні семінари на тему душпастирства хворих не лише для медичних капеланів, а й для чернечих згромаджень, парафіяльних священників, медичних працівників та волонтерів. Ще в грудні 2019 р. започатковано семінари «Вступ до лікарняного капеланства» (Розпочато семінар, 2019; Убогов, 2021).

Зокрема у ПЦУ 26 квітня 2024 р. відбулись Перші загальні реєстрові збори медичних капеланів ПЦУ, які започаткували практичні кроки з реалізації прийнятою церквою «Концепції оновлення медичного капеланства ПЦУ у 2024—2030 роках». У другій половині 2024 р. розпочала сертифікатну програму для медичних капеланів «Клінічне душпастирство» Волинська православна богословська академія (У ВПБА, 2025), а в лютому 2025 р. розпочалося навчання на цикл спеціалізації «Клінічне душпастирство» для підготовки капеланів у сфері охорони здоров'я у Київській православній богословській академії (спільно з Національним університетом охорони здоров'я України імені П. Шупика) (Урочис-то розпочалося, 2025).

У листопаді 2024 р. відбувся випуск медичних капеланів УГКЦ, які завершили освітній курс «Душпастирська клінічна опіка» (*Медичні капелани*). Водночас у 2024 р. Філософсько-богословський факультет спільно з факультетом наук про здоров'я Українського католицького університету за сприяння Комісії УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я запровадили навчальну програму «Капелан в охороні здоров'я». Це річна фахова сертифікатна програма на шість тижневих модулів (В УКУ, 2024). Подібні ініціативи є й в інших церквах та релігійних організаціях.

В'язничне (пенітенціарне) капеланство

Цей вид капеланського служіння так само, як і капеланство в охороні здоров'я, тривалий час розвивалося в Україні як волонтерські ініціативи поодиноких священнослужителів та громадських організацій. Деякі церкви розпочали таке служіння ще до відновлення незалежності України: УГКЦ; Українська уніонна конференція Адвентистів сьомого дня; Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн баптистів та ін.

Проте системна робота в цьому напрямі розпочалася лише у 2001 р., коли Державний департамент з питань виконання покарань Міністерства юстиції України, разом із низкою церков та релігійних організацій створив Українську християнську міжконфесійну місію «Духовна та благодійна опіка в місцях позбавлення волі» (директор — В'ячеслав Когут). Засновниками місії були 10 церков, які й донині активно працюють у цій сфері і розвивають капеланську мережу (Пенітенціарне душпастирство, 2011):

- ПЦУ (38 капеланів, десятки волонтерів);
- УГКЦ (37 капеланів, понад 200 місіонерів);
- УПЦ МП (близько 200 священників та місіонерів, яких координує Синодальний відділ у справах пастирської опіки пенітенціарної системи);
- Римсько-Католицька Церква (12 капеланів, 18 місіонерів);
- Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн баптистів (40 капеланів, понад 300 місіонерів, 45 центрів реабілітації);

— Українська уніонна конференція Адвентистів сьомого дня (Християнська асоціація служіння засудженим, яка об'єднує десятки капеланів);

— Українська церква християн віри євангельської (близько тисячі місіонерів та волонтерів, яких координує Департамент соціального служіння);

— Союз вільних церков християн євангельської віри України (понад 30 капеланів);

— Українська християнська євангельська церква (близько 150 місіонерів);

— Центр незалежних харизматичних християнських церков України — Повного Євангелія (13 капеланів, 6 реабілітаційних центрів).

Місія є членом Міжнародної асоціації тюремного служіння і співпрацює з усіма пенітенціарними закладами України, яких нараховується понад 140. Окрім власне пастирської роботи, капелани організують концерти та театральні вистави, займаються профілактикою суїциду тощо. За сприяння місії, 550 тюремних капеланів пройшли відповідне навчання й отримали посвідчення капелана від Міністерства юстиції України.

Українська міжконфесійна християнська місія співпрацює з багатьма українськими й міжнародними громадськими і релігійними організаціями, серед яких виділимо Асоціацію християнських центрів реабілітації, яка має понад 200 відділень. У цих центрах займаються не лише реабілітацією вже звільнених в'язнів, а й працюють із засудженими в'язнями.

Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності священнослужителів (капеланів) в органах та установах, що належать до сфери управління Державної пенітенціарної служби України» від 14.05.2015 р. № 419-VIII врегульовано питання душпастирської опіки засуджених і осіб, узятих під варту, в закладах пенітенціарної системи (Про внесення змін, 2015).

У 2017 р. Міністерство юстиції України започаткувало діяльність «Душпастирської ради з питань релігійної опіки в пенітенціарній системі України» як «постійно діючий представницький міжконфесійний дорадчий орган при Міністерстві юстиції України, що працює на громадських засадах» (Положення, 2017). Цим актом міністерство підняло статус та значення цього дорадчого органу, розширило представництво церков і релігійних організацій. Згідно зі своїм Положенням Рада погоджує кандидатів на посади капеланів, які уповноважені керівними органами церков (релігійних організацій) на здійснення заходів душпастирської опіки в органах і установах, де перебувають затримані й засуджені (Положення, 2017).

Окрім діяльності в рамках місії «Духовна та благодійна опіка в місцях позбавлення волі» та «Душпастирської ради з питань релігійної опіки у пенітенціарній системі України», в деяких церквах існують спеціальні відділи, які займаються проблемами в'язнів. Наприклад, в УГКЦ

існує «відділ в'язничного капеланства», діяльність якого покликана «задовольняти релігійні потреби в'язнів, поширювати віровчення католицької Церкви, служіння Євхаристії, а також участі у справах благодійності та милосердя» (В'язничне капеланство, 2019). В ПЦУ — Синодальне управління у справах душпастирства у пенітенціарних закладах тощо. Подібні департаменти (відділи, управління тощо) функціонують і в багатьох інших церквах і релігійних організаціях України.

Окремим напрямом роботи в'язничних капеланів є робота із організації профілактичних заходів щодо запобігання деформації і професійному вигоранню співробітників установ виконання покарань. Адже вони також зазнають значних моральних перевантажень, несуть ризики професійної деформації тощо (Тюремні капелани, 2019). Також питання їх душпастирської опіки не менш важливе, аніж робота із в'язнями.

Як засвідчує статистика, майже 80 % з тих, хто відбув покарання, знову вчиняють правопорушення і повертаються за ґрати. Проте серед в'язнів, які пройшли духовну реабілітацію, близько 90 % змінюють своє життя на краще. Тому праця в'язничних капеланів є нині затребуваною в суспільстві, оскільки забезпечує психологічний комфорт суспільства та визначає характер подальшого розвитку країни (Виноградов, 2017: с. 16).

Студентське (академічне) капеланство

Студентське капеланське служіння поки що не має значного поширення в Україні, хоча воно розпочало тут свою історію ще в серпні 2000 р., коли рада ректорів закладів вищої освіти Львівщини схвалила, а Львівська адміністрація затвердила «Програму національно-громадянського виховання громадянської молоді». У програмі було закладено положення про студентське капеланство в закладах вищої освіти. Першим в Україні державним ЗВО, в якому було впроваджене академічне чи студентське капеланство, став Дрогобицький державний педуніверситет ім. Івана Франка (Кекош, 2024).

Багато церков лише починають працювати в напрямі виділення студентського із «молодіжного служіння» саме як спеціалізованої капеланської роботи, а не додаткового навантаження для кліриків. Проте є й винятки — церкви, які віддавна запровадили окремі студентські відділи чи центри. Адже робота з вузівською молоддю має багато особливостей і відрізняється від загального «молодіжного служіння».

Окрім низки протестантських церков, де роботі із студентською молоддю приділяють вагому увагу, студентське служіння розвинуте і в УГКЦ. Тут існує окремий «Центр студентського капеланства», засновником якого є Курія Львівської архієпархії (Студентське капеланство, 2019; Кекош, 2024).

Центри студентського капеланства найактивніше працюють у Львові та Києві, зокрема у: Львівському національному ун-ті ім. Івана Франка; Національному ун-ті «Львівська політехніка»; Національному лісотехнічному ун-ті України; Львівській комерційній академії; Львівському медичному коледжі ім. Андрея Крупинського та інших навчальних закладах (Студентське капеланство, 2019; Кекош, 2024) У Київській єпархії УГКЦ Центр академічного душпастирства очолює о. Ярослав Павлюк, студентський капелан Київського кооперативного інституту бізнесу і права (Засідання, 2023).

Студентські капелани у Львові на регулярній основі служать у храмах священномученика Олексія та святого князя Володимира. Окрім богослужінь, щотижня проводяться тематичні зустрічі зі студентами, а щочетверга в Гарнізонному храмі св. ап. Петра і Павла для студентів Львова капелани організують «Студентський день». Подібні заходи для студентів відбуваються у храмах УГКЦ у Києві, Тернополі, Івано-Франківську та інших містах.

Формами служіннями Центру студентського капеланства є робота з дітьми-сиротами, неповносправними чи онкохворими дітьми, а також самотніми та немічними людьми старшого віку. Важливим напрямом залишається також соціальна робота в гуртожитках, а також допомога молоді з прифронтових та окупованих територій. Щороку студентські капелани проводять літні студентські духовно-патріотичні табори.

Одним із напрямів роботи студентського капеланства є також і духовний супровід викладачів. Наприклад, в УГКЦ налагоджена співпраця з Асоціацією викладачів-католиків. Зокрема капелани щотижня проводять зустрічі з бажаними в Гарнізонному храмі ап. Петра і Павла, організують паломницькі поїздки, а також реколекції під час Великоднього чи Різдяного постів.

Сирітське капеланство

Лідером в організації роботи сирітського капеланства є УГКЦ. Тут функціонує релігійна місія «Центр опіки сиріт», заснована Курією Львівської архієпархії. Центр працює «для задоволення релігійних потреб дітей-сиріт, дітей з малозабезпечених сімей, дітей зі шкіл-інтернатів, реабілітаційних центрів, сиротинців сімейного типу, розподільників, комунальних будинків дитини поширення віровчення Католицької Церкви, служіння Євхаристії, а також участі у справах благодійності та милосердя» (Сирітське капеланство, 2019). У досягненні цих цілей Центру активно допомагають інші церковні інституції, зокрема Фундація святого Миколая (Фундація, 2019).

Формами роботи капеланів з дітьми є: молитва (навчання християнських принципів, правил поведінки в храмі тощо); волонтерство

(волонтерська спільнота «Руки допомоги» та ін.); організація спортивного дозвілля; організація духовно-вишкільних та спортивних таборів для дітей-сиріт та дітей із сімей, котрі перебувають у складних життєвих обставинах; соціальне служіння (супровід дітей після виходу із сиротинців, допомога малолітнім матерям-сиротам та сім'ям у складних життєвих обставинах тощо).

До нових форм невійськового капеланства варто віднести капеланське служіння, яке з'явилося лише після широкомасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році. Йдеться про діяльність «Місії капеланської допомоги вірним ПЦУ, які внаслідок війни тимчасово перебувають поза межами України». Особливість цієї місії в тому, що ПЦУ, згідно Томосу, не має права створювати парафії поза межами України. Проте біженці від війни — це зовсім інші канонічні реалії, аніж економічна міграція чи сталі діаспорні громади. Ці люди планують повернутися в Україну, а відтак почувають себе тимчасовими гостями в тих країнах, де наразі перебувають. І вони потребують духовного окормлення саме від своєї церкви. Ця потреба й породила таку форму, як капеланське служіння на нестійній основі (без юридичного оформлення нових громад).

Цієї проблеми немає ні в УГКЦ чи римо-католиків, які вільно можуть утворювати свої громади у всьому світі, ні в протестантських церквах. Проте зазначимо, що обмеженість фінансових та людських ресурсів значно обмежують масштаби цієї капеланської діяльності ПЦУ — наразі йдеться про кілька десятків капеланів, які несуть своє служіння в країнах розселення українських біженців, та про окремих волонтерів з України, які несистемно знаходять можливість виїжджати за межі України для окормлення своїх вірян.

Підбиваючи підсумки здійсненого аналізу стану та тенденцій розвитку капеланського служіння в Україні, зазначимо, що воно значний період часу після проголошення незалежності України розвивалося переважно як приватні ініціативи окремих священнослужителів чи громадських організацій. Найбільш розвинутим нині є військове капеланство. Причиною цього є той факт, що ще на початку 90-х років минулого століття це служіння отримало законодавче обґрунтування, значну міжнародну підтримку та, у зв'язку з різким збільшенням кількості військовослужбовців-вірян, громадську підтримку в суспільстві.

Невійськове капеланство розвивалося за дещо іншою схемою, аніж військове. В основі їх відмінностей — законодавчі підстави розвитку та толерування державними органами. Якщо можливість військового капеланства передбачалася профільними законами вже на початку 90-х років минулого століття, то капеланство в охороні здоров'я, наприклад, отримало таке законодавче визнання лише на початку XXI століття. Інші види невійськового капеланського служіння поки що регламентують-

ся міністерськими чи відомчими наказами, або ж церковними розпорядженнями. Такий стан справ вплинув на масштаби та види співпраці невійськового капеланства з державними органами та громадянським суспільством. Проте, незважаючи на це, кількість невійськових капеланів в Україні (а їх уже понад тисячу) та якість їх підготовки швидко зростає. Це засвідчує той факт, що ця праця затребувана в суспільстві.

Причому в останні роки відбувається значне розширення соціальної бази невійськового капеланства. Наприклад, якщо раніше медичний капелан опікувався переважно хворими людьми, які отримували медичні послуги в лікувальних чи оздоровчих закладах, то нині його функцію розуміють значно ширше — як духовну опіку родичів хворого та медичних працівників. Медики також потребують не лише духовного погляду на хворобу й страждання пацієнтів, а й духовної роботи із їхніми особистими проблемами та переживаннями. Тому медичний капелан повинен бути штатною одиницею лікарні. Те саме ми можемо сказати і про роботу капеланів у закладах освіти. Ідеться про роботу з дітьми (студентами), батьками та викладацьким складом навчальних закладів.

Спільною особливістю капеланського руху в Україні (як військового, так і невійськового) є те, що співпраця державних структур із церковними інституціями проводиться переважно в межах релігійних інституцій, які входять у ВРЦіРО. Але ця громадська організація не є єдиною в релігійному просторі України. Існують також Всеукраїнська Рада релігійних об'єднань, Рада Євангельських протестантських церков та ін. Їхні члени також доволі активні в капеланському русі України, проте мають певні обмеження та застереження у своїй капеланській волонтерській діяльності, не кажучи вже про зайняття штатних капеланських посад.

Тому у майбутньому капеланський рух, на нашу думку, повинен вийти за межі формальних міжрелігійних об'єднань та стимулювати появу нових ініціатив капеланського служіння в усіх його формах і проявах, незалежно від того, представником якої церкви (релігійної організації) є капелан. І певні кроки в цьому напрямі вже проводяться — передусім у царині військового капеланства, де мандати капеланів вже отримують ті клірики, які виконують визначені законом та нормативними актами вимоги, незалежно від входження їх релігійної організації в міжцерковні об'єднання.

ДЖЕРЕЛА

В УКУ запрошують на навчальну програму «Капелан в охороні здоров'я». (2024).

УТКЦ, 5 серпня. Взято з: <https://ugcc.ua/data/v-uku-zaproshuyut-na-navchalnu-programu-kapelan-v-ohoroni-zdorovya-5234/>

В'язничне капеланство. Департамент в'язничного капеланства. (2019). *Капеланство. info*. Взято з: <https://kapelanstvo.info/v-yaznychne-kapelanstvo/>

- Васін, М. (2018). Актуальність законодавчого впровадження медичного капеланства в Україні. *Соціологія права*, 3—4(26—27), 18—24.
- Виноградов, В. (2017). Українське євангельське капеланство. *Поклик*, 18 серпня. Взято з: <https://poklik.org/ukrayinske-yevangelske-kapelanstvo/>
- Відділ соціального служіння Української Церкви Християн Віри Євангельської. (2024). Взято з: <http://www.chve.org.ua/category/departments/viddil-sotsialnoho-sluzhinnia/>
- Громадська рада при МОЗ впроваджуватиме медичне капеланство в Україні. (2019). *Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій*. Взято з: <https://vrciro.org.ua/ua/news/public-council-moz-health-care-ukraine>
- ДЕСС, МОЗ та ВРЦіРО обговорили питання формування системи медичного капеланства в Україні. (2023). *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*, 29 листопада. Взято з: <https://dess.gov.ua/dess-moz-ta-vrtsiro-obhovoryly-rytannia-formuvannia-systemy-medychnoho-kapelanstva-v-ukraini/>
- Журнали засідання Священного Синоду. Журнал №11 (17 березня). (2020). *Православна Церква України*. Взято з: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/zhurnaly-zasidannya-svyashhennogo-synodu-vid-17-berезnya-2020-r/>
- Засідання студентського наукового гуртка на тему «Сучасне капеланство і волонтерство в Україні як вияви українського націєтворення». (2023). *Державний університет інфраструктури та технологій*, 24 листопада. Взято з: <https://duit.edu.ua/science-news/modern-chaplaincy-and-volunteering-meeting>
- Засновано Асоціацію капеланів в охороні здоров'я України. (2020). *Інформаційний ресурс Української Греко-Католицької Церкви*. Взято з: http://news.ugcc.ua/news/zasnovano_asotsiatsiia%20kapelaniv%20v_ohoronu_zdorovya_ukraini_89356.html
- Кекош, Олег, отець. (2024). Студентське капеланство — гарний приклад співпраці Церкви та університету. *Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка*, 1 травня. Взято з: <https://dspu.edu.ua/news/otec-oleg-kekosh-studentske-kapelanstvo-garnyj-pryklad-spivpraci-cerkvy-ta-universytetu/>
- Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я. (2025). Взято з: http://zdrovia.ugcc.org.ua/interdiocesan_commission/
- Медичні капелани УГКЦ завершили освітній курс «Душпастирська клінічна опіка». (2024). *Українська Греко-Католицька Церква*, 20 листопада. Взято з: <https://ugcc.ua/data/medychni-kapelany-ugkts-zavershyly-osvitniy-kurs-dushpastyrska-klinichna-opika-5926/>
- Нестор, Олег, Пантелей, Костянтин, Гаранджа, Роман. (2024). «Я піду туди, куди ніхто не хоче». *Причинки до новітньої історії УГКЦ: капеланство у в'язницях*. Київ.
- Основи законодавства України про охорону здоров'я. (1992). *Законодавство України*. Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
- Пенітенціарне душпастирство УГКЦ. *Українська міжконфесійна християнська місія*. (2011). Взято з: <https://prison-pastoral.blogspot.com/2011/10/10-10.html>
- Положення про Душпастирську раду з питань релігійної опіки у пенітенціарній системі України. Затверджено наказом Міністерства юстиції України (від 05.07.2017 № 2170/5). (2017). *Інститут релігійної свободи*. Взято з: <https://irs.in.ua/ua/polozhennya-pro-dushpastirsku-radu-z-pitan-religiinoji-opiki-u-penitenciarinii-sistemi-ukrajini>
- Права фізичної особи, яка перебуває на стаціонарному лікуванні у закладі охорони здоров'я (Стаття 287). (2003). *Цивільний Кодекс України. Законодавство України*. Взято з: <https://ips.ligazakon.net/document/Г030435?an=1121>
- Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо регулювання діяльності священнослужителів (капеланів) в органах та установах, що належать до

- сфери управління Державної пенітенціарної служби України. Закон України № 419-VIII від 05.2015. (2015). *Офіційний портал Верховної Ради України*. Взято з: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/419-19>
- Про внесення змін до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (щодо запровадження душпастирської опіки в сфері охорони здоров'я). Проект Закону № 4987 (від 14.07.2016). (2016). *Офіційний портал Верховної Ради України*. Взято з: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59751
- Про свободу совісті та релігійні організації. (1991). *Офіційний портал Верховної Ради України*. Взято з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
- Розвиток медичного капеланства в Україні: передумови, потреби та перспективи. Матеріали всеукраїнської міжконфесійної конференції, 28—29 січня 2016 р.* (2016). Київ: Соборність.
- Розпочато семінар «Вступ до лікарняного капеланства». (2019). КПБА, 9 грудня. Взято з: <https://www.kpba.edu.ua/news/2960-rozpochato-seminar-vstup-do-likarnianoho-kapelanstva.html>
- Саган, О., Гарат, І. (2023). Концептуальні питання та етапи становлення військового капеланства у незалежній Україні. *Філософська думка*, 1, 59—74. <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.059>
- Синодальний відділ з питань охорони здоров'я та пастирської опіки медичних закладів Української Православної Церкви*. (2007). Взято з: <http://orthodox-medical.org.ua/index.php>
- Сирітське капеланство. Релігійна місія «Центр Опіки Сиріт». (2019). *Капеланство.info*. Взято з: <https://kapelanstvo.info/syritske-kapelanstvo/>
- Студентське капеланство. Релігійна місія «Центр Студентського Капеланства». (2019) *Капеланство.Інфо*. Взято з: <https://kapelanstvo.info/studentske-kapelanstvo/>
- Тюремні капелани розглянули можливість душпастирської опіки службовців системи виконання покарань. (2019). *Українська церква християн віри євангельської*. Взято з: http://www.chve.org.ua/kapelany_lvic_26-02-19/
- У ВПБА триває навчання другого набору слухачів сертифікатної програми «Клінічне душпастирство». (2025). *ВПБА*, 21 лютого. Взято з: <https://vpba.edu.ua/u-vpba-trivaye-navchannya-drugogo-naboru-sluhachiv-sertifikatnoji-programi-klinichne-dushpastirstvo/>
- У лікарнях України відтепер офіційно працюватимуть капелани. (2022). *Міністерство охорони здоров'я України*, 24 жовтня. Взято з: <https://moz.gov.ua/uk/u-likarnjah-ukraini-vidteper-oficijno-pracjuvatimut-kapelani->
- Убогов, С. (2018). Законодавчі аспекти запровадження душпастирської опіки в сфері охорони здоров'я України. *Кабінет експертів*, 31 жовтня. Взято з: <https://vsirazom.ua/cabinet/716-2/>
- Убогов, С. (2021). *Цикл семінарів: «Вступ до лікарняного капеланства»*. Київ: Асоціація капеланів в охороні здоров'я України.
- Урочисто розпочалося навчання з підготовки медичних капеланів. (2025). *Київська православна богословська академія*, 4 лютого. Взято з: <https://kpba.edu.ua/novyny/akademia/urochysto-rozpochalosia-navchannia-z-pidhotovky-medychnykh-kapelaniv/>
- Фундація святого Миколая. (2019). *Капеланство.info*. Взято з: <https://kapelanstvo.info/fundatsiya-sv-mykolaya/>

Отримано 03.01.2025

Reviewed 19.02. 2025

Підписано до друку 01.05.2025

REFERENCES

- UCU invites applications for the educational program “Chaplain in Health Care”. (2024). UGCC, August 5. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://ugcc.ua/data/v-uku-zap-roshuyut-na-navchalnu-programu-kapelan-v-ohoroni-zdorovya-5234/> [=В УКУ 2024].
- Vasin, M. (2018). The relevance of the legislative implementation of medical chaplaincy in Ukraine. [In Ukrainian]. *Sotsiologia Prava*, 3—4(26—27), 18—24. [=Васін 2018].
- Vynogradov, V. (2017). Ukrainian Evangelical Chaplaincy. *Poklyk*, August 18. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://poklik.org/ukrayinske-yevangelske-kapelanstvo/> [=Виноградов 2017].
- Department of Social Service of the Ukrainian Church of Christians of the Evangelical Faith*. (2024). [In Ukrainian]. Retrieved from: <http://www.chve.org.ua/category/departments/viddil-sotsialnoho-sluzhinnia/> [Відділ 2024].
- Prison chaplaincy. Department of Prison Chaplaincy. (2019). [In Ukrainian]. *Kapelanstvo.info*. Retrieved from: <https://kapelanstvo.info/v-yaznychne-kapelanstvo/> [=В'язничне капеланство 2019].
- Public Council under the Ministry of Health will introduce medical chaplaincy in Ukraine. (2019). *All-Ukrainian Council of Churches and Religious Organizations*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://vrciro.org.ua/ua/news/public-council-moz-health-care-ukraine/> [=Громадська рада 2019].
- DESS, Ministry of Health and VRCiRO discussed the issue of forming a medical chaplaincy system in Ukraine. (2023). [In Ukrainian]. *State Service of Ukraine for Ethnopolitics and Freedom of Conscience*, November 29. Retrieved from: <https://dess.gov.ua/dess-moz-ta-vrtsiro-obhovoryly-pytannia-formuvannia-systemy-medychnoho-kapelanstva-v-ukraini/> [=ДЕСС 2023].
- Journals of the Holy Synod meeting Journal No. 11 (March 17). (2020). *Orthodox Church of Ukraine*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.pomisna.info/uk/document-post/zhurnaly-zasidannya-svyashhennogo-synodu-vid-17-bereznya-2020-r/> [=Журнали 2020].
- Meeting of the student scientific circle on the topic “Modern chaplaincy and volunteering in Ukraine as manifestations of Ukrainian nation-building”. (2023). State University of Information Structure and Technologies, November 24. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://duit.edu.ua/science-news/modern-chaplaincy-and-volunteering-meeting/> [=Засідання 2023].
- The Association of Chaplains in Healthcare of Ukraine was founded. (2020). [In Ukrainian]. *Information resource of the Ukrainian Greek Catholic Church*. Retrieved from: http://news.ugcc.ua/news/zasnovano_asots%D1%96ats%D1%96yu_kapelan%D1%96v_v_ohoron%D1%96_zdorovya_ukraini_89356.html [=Засновано 2020].
- Kekosh, Oleh, Father. (2024). Student Chaplaincy — a Good Example of Cooperation between the Church and the University. *Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, May 1. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://dspu.edu.ua/news/otec-oleg-kekosh-studentske-kapelanstvo-garnyj-pryklad-spivpraci-cerkvy-ta-universytetu/> [=Кекош 2024].
- UGCC Commission for Health Pastoral Care. (2025). [In Ukrainian]. Retrieved from: http://zdorovia.ugcc.org.ua/interdiocesan_commission/ [=Комісія 2025].
- Medical chaplains of the UGCC completed the educational course “Priestly Clinical Care”. (2024). *Ukrainian Greek Catholic Church*, November 20. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://ugcc.ua/data/medychni-kapelany-ugkts-zavershyly-osvitniy-kurs-dush-pastyrskya-klinichna-opika-5926/> [=Медичні капелани 2024].

- Nestor, Oleh, Pantelei, Kostiantynn, Harandzha, Roman. (2024). "I will go where no one wants". *Reasons for the modern history of the UGCC: chaplaincy in prisons*. [In Ukrainian]. Kyiv. [=Нестор 2024].
- Fundamentals of Ukrainian legislation on health care. (1992). *Legislation of Ukraine*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [=Основи 1992].
- Penitentiary Pastoral Service of the UGCC. Ukrainian Interdenominational Christian Mission*. (2011). [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://prison-pastoral.blogspot.com/2011/10/10-10.html> [=Пенітенціарне душпастирство 2011].
- Regulations on the Pastoral Council on Religious Care in the Penitentiary System of Ukraine. Approved by the order of the Ministry of Justice of Ukraine (dated 05.07.2017 No. 2170/5). (2017). *Institute of Religious Freedom*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://irs.in.ua/ua/polozhennya-pro-dushpastirsku-radu-z-pitan-religiinoji-opikiu-penitenciarnii-sistemi-ukrajini> [=Положення 2017].
- On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Regulation of the Activities of Clergy (Chaplains) in Bodies and Institutions Under the Administration of the State Penitentiary Service of Ukraine: Law of Ukraine No. 419-VIII of 05.2015. (2015). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/419-19> [=Про внесення змін 2015].
- On Freedom of Conscience and Religious Organizations. (1991). *Legislation of Ukraine*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> [=Про свободу 1991].
- On Amendments to the Law of Ukraine "Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care" (regarding the Introduction of Pastoral Care in the Health Care Sector). Draft Law No. 4987 (dated 07/14/2016). (2016). *Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. [In Ukrainian]. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59751 [=Про внесення змін 2016].
- Development of Medical Chaplaincy in Ukraine: Prerequisites, Needs and Prospects. Materials of the All-Ukrainian Interfaith Conference, January 28—29, 2016*. (2016). [In Ukrainian]. Kyiv: Sobornist'. [=Розвиток 2016].
- The seminar "Introduction to Hospital Chaplaincy" has begun. (2019). *KPBA*, December 9. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.kpba.edu.ua/news/2960-rozpochato-seminar-vstup-do-likarnianoho-kapelanstva.html> [=Розпочато 2019].
- Sagan, O., Harat, I. (2023). Conceptual issues and stages of the formation of military chaplaincy in independent Ukraine. [In Ukrainian]. *Philosophical Thought*, 1, 59—74. <https://doi.org/10.15407/fd2023.01.059> [=Саган, Гарат 2023].
- Synodal Department for Health Care and Pastoral Care of Medical Institutions of the Ukrainian Orthodox Church*. (2007). [In Ukrainian]. Retrieved from: <http://orthodox-medical.org.ua/index.php> [=Синодальний відділ 2006].
- Orphanage chaplaincy. Religious mission "Orphan Care Center". (2019). [In Ukrainian]. *Kapelanstvo.Info*. Retrieved from: <https://kapelanstvo.info/syrytske-kapelanstvo/> [=Сирітське капеланство 2019].
- Student chaplaincy. Religious mission "Student Chaplaincy Center". (2019). *Kapelanstvo.Info*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://kapelanstvo.info/studentske-kapelanstvo/> [=Студентське капеланство 2019].
- Prison chaplains considered the possibilities of pastoral care for employees of the penal system. (2019). *Ukrainian Church of Christians of the Evangelical Faith*. [In Ukrainian]. Retrieved from: http://www.chve.org.ua/kapelany_ivic_26-02-19/ [=Тюремні капелани 2019].

- The second batch of students of the certificate program “Clinical Pastoral Care” is being trained at the Volyn Orthodox Theological Academy. (2025). *Volyn Orthodox Theological Academy*, February 21. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://vpba.edu.ua/u-vpba-trivaye-navchannya-drugogo-naboru-sluhachiv-sertifikatnoji-programi-klinichne-dushpastirstvo/> [=У ВПБА 2025].
- Chaplains will now officially work in Ukrainian hospitals. (2022). *Ministry of Health of Ukraine*, October 24. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/u-likarnjah-ukraini-vidteper-oficijno-pracjuvatimut-kapelani--> [=У лікарнях 2022].
- Ubogov, S. (2018). Legislative aspects of the introduction of pastoral care in the healthcare sector of Ukraine. [In Ukrainian]. *Cabinet of Experts*, October 31. Retrieved from: <https://vsirazom.ua/cabinet/716-2/> [=Убогов 2018].
- Ubogov, S. (2021). *Seminar series: “Introduction to hospital chaplaincy”*. [In Ukrainian]. Kyiv: Association of Chaplains in Healthcare of Ukraine. [=Убогов 2021].
- Medical chaplain training officially has begun. (2025). *Kyiv Orthodox Theological Academy*, February 4. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://kpba.edu.ua/novyny/akademia/urochysto-rozpochalosia-navchannia-z-pidhotovky-medychnykh-kapelaniv/> [=Уро-чисто 2025].
- Foundation of St. Nicholas. (2019). [In Ukrainian]. *Kapelanstvo.info*. Retrieved from: <https://kapelanstvo.info/fundatsiya-sv-mykolaya/> [=Фундація 2019].
- Rights of an individual who is undergoing inpatient treatment in a healthcare institution (Article 287). (2003). [In Ukrainian]. *Civil Code of Ukraine. Legislation of Ukraine*. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/T030435?an=1121> [=Права 2003].

Received 03.01.2025

Reviewed 19.02. 2025

Signed for printing 01.05.2025

Oleksandr SAGAN,

Doctor of Sciences in Philosophy, Professor,
Head of the Department of Religious Studies,
H.S. Skovoroda Institute of Philosophy, NAS of Ukraine,
4, Triokhsviatyetska St., Kyiv, 01001
ol.sagan@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4177-5809>

Non-military chaplaincy service is still undergoing its formative stage in Ukraine. Due to both objective and subjective factors, the most developed areas of chaplaincy are in the healthcare system and penitentiary institutions. This is primarily due to the high demand for pastoral care in institutions where individuals find themselves in critical and stressful situations. The rapid development of these areas of chaplaincy work has also been facilitated by their incorporation into current legislation, which regulates the rights of chaplains and service recipients, defines the obligations of both parties, and establishes the framework for their activities. In our view, other chaplaincy sectors, such as student (academic) chaplaincy, orphan care, and support for refugees who have temporarily left the country due to the war, remain somewhat underestimated. The article emphasizes that in wartime conditions, the support of security forces by religious organizations — through military and police chaplaincy — is of paramount importance. However, equally crucial is the involvement of clergy in the psychological rehabilitation of individuals with severe injuries,

amputations, and post-traumatic stress disorders, as well as in providing assistance to families affected by military actions. After all, thousands of families have lost loved ones or are caring for war-disabled relatives. Spiritual support for the younger generation, as well as the rehabilitation and reintegration of prisoners, is also of great importance. The author also analyzes the reasons behind the increasing demands for higher quality chaplaincy services, particularly the need for clergy to acquire deeper knowledge in the fields of medicine, law, education, or child psychology. The conclusions highlight a significant expansion of the social base of non-military chaplaincy within society. This includes the provision of services not only to patients (prisoners, students, etc.) but also to their relatives and staff in medical, penitentiary, educational, and rehabilitation institutions. The author asserts that in the near future, the chaplaincy movement will extend beyond formal interfaith associations, and chaplaincy mandates will be granted to all clergy who meet the requirements established by law and regulatory acts.

Keywords: *pastoral care; medical chaplains; prison chaplains; orphan ministry; academic chaplaincy; chaplain education.*